

BEZPEČNOST DĚTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Safety of children in Kindergarten

Eva Svobodová, Alena Váchová

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, katedra pedagogiky a psychologie

Summary

The article offers a view of the contemporary safety of children in Kindergartens in the perspective of pedagogues educating future pre-school teachers. It is pointing out risks associated with psychosomatic special features of pre-school children and their legislative treatment. Based on a statistical processing of data on injuries in Kindergartens, the Czech School Inspection emphasizes a low index of the rate of injuries in Kindergartens with putting it in association with a high level of subjective feelings of fear in teachers concerning the safety of children. The authors together with the addressed teachers of Kindergartens consider the main cause of the fear to be high numbers of children in classes, which cannot be, however, essentially affected at the time being due to economic reasons. In the conclusive discussion, the authors attempt to find a way to the preparation of the future pre-school teachers in the field of the safety of children in Kindergartens.

Key words: Kindergarten – safety – safety risks – fear of teachers – causes of fear

Souhrn

Článek nabízí pohled na současnou bezpečnost dětí v mateřských školách z perspektivního pohledu vzdělavatelů budoucích předškolních pedagogů. Upozorňuje na rizika spojená s psychosomatickými zvláštnostmi předškolního dítěte a jejich legislativní ošetření. Na základě statistického zpracování dat úrazovosti v mateřských školách Česká školní inspekce vyzdvihuje nízký index úrazovosti v mateřských školách a dává jej do souvislosti s vysokou mírou subjektivního pocitu strachu učitelky o bezpečí dětí. Jako hlavní příčinu strachu učitelky vidí autorky spolu s dotázanými učiteli mateřských škol vysoké počty dětí ve třídách, které jsou však v současné době z ekonomických důvodů prakticky neovlivnitelné. V závěrečné diskusi se autorky snaží nalézt cestu k přípravě budoucích předškolních pedagogů v oblasti bezpečnosti dětí v mateřských školách.

Klíčová slova: mateřská škola – bezpečnost – rizika bezpečnosti – strach pedagoga – příčiny strachu

ÚVOD

Rodič, který vede své dítě do mateřské školy, očekává, že až si pro ně odpoledne přijde, přiběhne mu v ústretu jeho dítě zdravé a veselé. Mállokdo si připustí myšlenku, že by tomu tak být nemuselo. Do péče učitelky a učitelů v mateřské škole rodiče svěřují to nejcennější, co mají, a současně na ně přenášejí odpovědnost za zdraví a život svého dítěte. Spoléhají a důvěřují v jejich schopnosti a profesionální dovednosti.

S odpovědností vůči dětem v mateřských školách i vůči jejich rodičům si jako vzdělavatelé budoucích předškolních pedagogů klademe následující otázky:

Jaká realita v oblasti péče o bezpečnost dětí očekává studenty po nástupu do praxe?

Jak připravovat studenty učitelství mateřských škol v oblasti prevence úrazů dětí?

Na položené otázky se pokusíme nahlédnout z několika úhlů pohledu:

Submitted: 2012-10-01 • Accepted: 2012-11-23 • Published online: 2012-12-31

PREVENCE ÚRAZŮ, OTRAV A NÁSILÍ: 8/2: 207–212 • ISSN 1801-0261 (Print) • ISSN 1804-7858 (Online)

1. z pohledu psychosomatických zvláštností dítěte předškolního věku a legislativního ošetření jejich bezpečnosti;
2. z pohledu statistických údajů shromažďovaných a pravidelně vyhodnocovaných Českou školní inspekci;
3. z pohledu zkušeného pozorovatele reality v mateřských školách;
4. z pohledu učitelek mateřských škol, jejich prožitků a názorů.

Psychosomatické zvláštnosti dětí předškolního věku a legislativní ošetření jejich bezpečnosti

Svět dítěte předškolního věku je světem hry a fantazie. Je-li dítě zabráno do hry, nevnímá nebezpečí, které hra přináší. Pro předškolní dítě je velmi neseadné odlišit realitu od fantazijních představ (Šulová, 2010). Fantazie mu umožňuje stát se nezranitelným supermanem a vyzkoušet si jako on slézt kolmou stěnu či seskočit z velké výšky. Děti, u kterých mohlo dojít nadměrným sledováním televize k narušení hodnoty autentických zážitků (Helus, 2004), pak mohou vyhledávat činnosti, ve kterých napodobují své oblíbené hrdiny, a dostávají se do situace, jež je v realitě nebezpečná.

Předškolák vnímá podněty ze svého okolí izolovaně a neumí je spojit do celku. Vnímané informace redukuje, ulpívá na jednom znaku a přehlíží jiné, pro něj méně významné, i když objektivně důležitější (Vágnerová, 2005). Jednotlivý podnět je může zaujmout natolik, že přestane vnímat ostatní. Navíc dítěti schází zkušenost, na jejímž základě by vyhodnotilo situaci a automaticky zareagovalo. Například na vycházce je zaujme známý člověk na druhé straně chodníku a ono se za ním rozběhne přes silnici, aniž by se automaticky rozhlédlo, postřehlo, že jede auto, a vyhodnotilo situaci, zda zvládne, či nezvládne silnici přeběhnout. Jedna z respondentek našeho výzkumu popisuje případ, kdy se dítě rozběhlo na druhou stranu silnice, kde spatřilo otce. Chování dítěte je emotivní, a proto nelze předpokládat, že bude vždy respektovat předchozí poučení, že nesmí samo vstupovat do vozovky. Radost ze spatřené osoby může být tak silná, že převáží i několikrát opakované napomenutí.

Dítě neumí odhadnout vzdálenost pohybujícího se předmětu a vyhodnotit zvukové podněty, takže například nepozná, že se blíží zvuk auta nebo neodhadne, jak daleko jsou od něho sáňky jedoucí z kopce. Výška dítěte ovlivňuje zorný úhel, ve kterém je dítě schopné vnímat své okolí. Proto se může stát, že dospělý předpokládá, že dítě vidí běžícího kama-

ráda, ale ono ho v zorném úhlu nemá, protože je krytý nízkou zídkou nebo stavbou z kostek.

Pozornost předškolního dítěte je krátkodobá a kolísavá, snadno se nechá zaujmout jiným zajímavějším podnětem. Například je-li dítě poučeno, že má nůžky nosit špičkou dolů, doporučení obvykle dodrží, ale při zaujetí zajímavým výtvozem kamaráda se zvedne od stolečku a s napraženým nůžkami v ruce se rozběhne prozkoumat atraktivní objekt.

Tyto a další zvláštnosti předškolního věku jsou příčinou, že se dospělí nemohou spoléhat na sebekontrolu dítěte a očekávat, že ponese spoluzodpovědnost za bezpečnost svou a druhých dětí. Přesto, a také proto mezi klíčové kompetence, ke kterým směřuje předškolní vzdělávání, patří: „*Dítě spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat... a dítě dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí*“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 14).

Povinnosti vychovatelů ve vztahu k bezpečnosti dětí jsou ošetřeny mnoha vyhláškami a zákony. V § 29 je zmiňuje zákon č. 561/2004 Sb., v § 6 formulace upřesňuje vyhláška č. 263/2007 Sb. Učitelky jsou dále povinny upozorňovat děti na nebezpečí v budově školy, na zahradě i na vycházkách a učinit záznam o proškolení do třídní knihy. Úrazy dětí jsou pracovníci školy povinni registrovat podle vyhlášky č. 64/2005 Sb.

Zdraví a bezpečnost dětí v mateřských školách jsou specificky legislativně ošetřeny § 5 vyhlášky o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb., který mimo jiné určuje:

(1) Povinnost vykonávat dohled nad dítětem od doby, kdy je pedagogický pracovník převezme od jeho zákonného zástupce nebo jím pověřené osoby, až do doby, kdy je pedagogický pracovník předá jeho zákonnému zástupci nebo jím pověřené osobě. Předat dítě pověřené osobě lze jen na základě písemného pověření vystaveného zákonným zástupcem dítěte.

(2) K zajištění bezpečnosti dětí při pobytu mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, stanoví ředitel mateřské školy počet pedagogických pracovníků tak, aby na jednoho pedagogického pracovníka připadlo nejvýše:

- a) 20 dětí z běžných tříd;
- b) 12 dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti se zdravotním postižením.

(3) Výjimečně může ředitel mateřské školy zvýšit počty dětí uvedené:

- a) v odstavci 2 písm. a), nejvýše však o 8 dětí;
- b) v odstavci 2 písm. b), nejvýše však o 11 dětí.

Statistické údaje České školní inspekce (ČŠI)

V registru ČŠI bylo ve školním roce 2010–11 elektronicky evidováno 1 220 školních úrazů v MŠ, častěji u chlapců (58,9 %) než u dívek (41,1 %). Téměř k polovině úrazů (48,8 %) došlo při činnostech na zahradách, ve třídách se stalo 25,7 % úrazů. Za nejčastější příčinu byla označována nepozornost dětí (64,0 %), jiné osoby zavinily 16,8 % úrazů. Nejvíce byly zraněny končetiny (50,5 %) a hlava (36,4 %). Kritickými byly měsíce květen a červen (17,2 %, resp. 16,1 % ze všech úrazů) a v průběhu dne zpravidla dopolední činnosti mezi 10. a 11. hodinou (Výroční zpráva ČŠI, 2010–11).

Navzdory uvedeným skutečnostem by mateřské školy mohly být spokojené. Index úrazovosti (počet registrovaných úrazů podle vyhlášky č. 64/2005 Sb. ve školním roce na 100 osob) uváděný pravidelně ve výročních zprávách ČŠI je v mateřských školách bezkonkurenčně nejnižší. Za roky 2005–10 činí průměrný index úrazovosti v mateřských školách 0,22, zatímco ve školách základních je to 2,52 a ve školách středních 1,63 (Zpráva ČŠI, 2010). Úrazovost dětí v základní škole je tedy více než 11× vyšší než ve škole mateřské. Je s podivem, že především učitelky (protože s učiteli se v mateřské škole zatím setkáváme jen poskrovnu) zvládají ošetřit bezpečnost dětí tak, že v mnoha mateřských školách nedojde za rok ani k jednomu registrovanému úrazu. Tato skutečnost je obdivuhodná a je jasné, že k jejímu dosažení je nutné značné úsilí ze strany vedení škol, učitelek a učitelů i dalších zaměstnanců mateřských škol.

Pozorovaná realita v mateřských školách

Pobyt na praxích v mateřských školách ukazuje pouze vnější a okamžitý obraz situace v konkrétní mateřské škole, který se obvykle jeví jako pohodový a profesionálně zvládnutý. Děti mají v současné době vytvořen velký prostor pro samostatnost. Rozvoj osobní samostatnosti a schopnosti chovat se jako samostatná osobnost je jedním ze tří rámcových cílů RVP PV (RVP PV, 2004). V intencích tohoto cíle a v souladu s klíčovými kompetencemi je vnímána i sebeobsluha dětí. Ve většině mateřských škol se děti samy obsluhují u jídla, odnášejí nádobí, nosí talíře, hrnečky, zacházejí s přibory, nalévají si nápoje, někde dokonce i polévku. Zpravidla zmi-

zelo hromadné chození na toaletu, děti odcházejí na WC, kdy potřebují, pohybují se tam zcela samostatně. Větší prostor mají děti i ve výběru činností. V mnoha mateřských školách jsou zřizována centra aktivit, ve kterých děti samostatně tvoří, zkoumají a hrají si. Výjimkou není ani truhlářská dílna s opravdovými nástroji, které umožňují malým řemeslníkům skutečně řezat, zatloukat a vrtat do dřevěného materiálu. Velkou volnost pohybu umožňuje dětem i pobyt na školní zahradě, která je ve většině případů vybavena houpačkami, kolotoči, prolézačkami a dalšími zahradními hračkami obvykle vyrobenými renomovanými firmami a opatřenými atestaty.

Zkušenost z povolání učitelky a ředitelky mateřské školy vypovídá o vnitřním prožitku, který se s vnějším obrazem příliš neshoduje. Idylický poklid v něm nahrazuje neklid, úzkost a stres. Vyhláškou doporučený počet 24 dětí na třídu MŠ je často překračován až na 28 dětí ve třídě. Třídy jsou často věkově heterogenní, výjimkou nejsou dvouleté děti, které vyžadují od učitelky pomoc při hygieně, oblékání a stravování. Obvykle do pobytu venku (okolo 10. hodiny) bývá ve třídě jedna učitelka. Směny dvou učitelek ve třídě se překrývají většinou pouze přes oběd. V odpoledních hodinách zůstává opět ve třídě pouze jedna učitelka často již na dvě spojené třídy. Normativní počet dětí na jednu učitelku se pohybuje v celorepublikovém průměru okolo 13 dětí na učitelku. Pokud je ve třídě 24 dětí a provoz třídy od 7.00 do 17.00 hodin, pak s dvouhodinovým překrýváním pracovní doby učitelek, která činí 6 hodin denně, nepokryje normativní financování dva plné pracovní úvazky a ředitelce nezbyvá, než třídy spojovat nebo navýšit počet dětí ve třídě minimálně na 26. Na školní zahradě může podle vyhlášky jedna učitelka ohlídat i více než 20 dětí. Na vycházce by se měl počet předškolních dětí pohybovat do 20 s jednou učitelkou. Ředitelky tak využívají každé možnosti, kterou jim zákon umožňuje, aby navyšovaly počty dětí na jednu učitelku ve třídě, a ve chvílích, kdy počty dětí nejsou tak vysoké (ráno či odpoledne), třídy spojují. Jak tyto skutečnosti pocítují samotné učitelky v mateřské škole?

Prožitky a názory učitelů mateřských škol – výzkumné šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda předškolní pedagogové prožívají při práci s dětmi skutečný strach o bezpečnost dětí a v jakých situacích. Dále nás zajímaly jejich názory na příčiny svého strachu, na rizikové faktory a vlastní zkušenosti dotýkající se bezpečnosti dětí v mateřské škole.

METODIKA A CHARAKTERISTIKA SOUBORU

K získání potřebných dat bylo využito dotazníků. Jednalo se o kvantitativní výzkumné šetření. Dotazník byl distribuován elektronickou poštou na osobní adresy respondentů, popř. předáván osobně. Respondenti jej vyplňovali individuálně. Byli osloveni současní studenti kombinovaného studia i absolventi studia učitelství pro mateřské školy, kteří pracují v mateřských školách a jejich praxe se pohybuje od jednoho roku do třiceti let. Dále se jednalo o učitelky cvičných mateřských škol. Návržnost dotazníků byla 84 % (rozdáno 110 dotazníků, vrátilo se 92 dotazníků). Výzkumný soubor tvořilo 92 pedagogů mateřských škol. V polovině případů šlo o učitelky s praxí do pěti let a v druhé polovině o učitelky s praxí delší než 5 let.

Převážnou část dotazníku tvořily otázky otevřené, aby měli pedagogové prostor k popisu pocitů, zkušeností a příběhů dotýkajících se bezpečnosti dětí v mateřské škole. Učitelky byly předem informovány, co je považováno za skutečný pocit strachu. Nejedná se pouze o ostražitost a vědomí možných nebezpečí, ale o skutečný strach, definovaný Stuchlíkovou (2002, s. 145) jako „*emocionální stav v přítomnosti nebo při očekávání nějakého nebezpečného, škodlivého nebo ohrožujícího podnětu, subjektivní prožitek extrémního zneklidnění provázený řadou reakcí nervového systému*“.

VÝSLEDKY

Zjistily jsme, že více než polovina učitelek (47) zažívá strach alespoň jednou týdně, z nich 44 několikrát týdně a alespoň jednou denně 30. Strach o děti několikrát denně má 25 učitelek, učitelky s praxí nad 5 let uváděly tento pocit téměř 2× častěji (16:9). Občas a výjimečně zažívá strach 43 učitelek a pouze dvě učitelky pocit strachu téměř neznají. Největší obavy z úrazu mají pedagogové při pobytu venku, zejména na školní zahradě při využívání zahradního zařízení a hraček, jako jsou průlezk, houpačky, kolotoče nebo kola. V souvislosti s pobytem venku kromě zahrady učitelky zmiňovaly vycházky v blízkosti silnic, přecházení a také nadstandardní aktivity, jako jsou plavání, výlety nebo školy v přírodě. Dalším okruhem často uváděných situací je pohyb dětí, honičky a zejména spontánní pohybové aktivity a běžný pohyb v mateřské škole (např. mezi stoly, po schodech).

Rizikové faktory, které se podle respondentů podílejí na úrazovosti dětí v mateřské škole, lze rozčlenit do 3 oblastí: 1. rizika související s podmínkami vzdělávání, 2. rizika související s charakteristikou

předškolního dítěte, 3. rizika související s osobností pedagoga. V první oblasti jako největší riziko a zároveň často podnět svého strachu uvádějí učitelky vysoký počet dětí ve třídách a s ním spojený nedostatek prostoru, malý počet pedagogů vzhledem k počtu dětí, popř. integrace dětí se speciálními potřebami bez sníženého počtu dětí. Další nebezpečí vidí respondenti v nevhodném prostorovém uspořádání, popř. v nevyhovujícím zařízení (příliš starém, špatně udržovaném, nebezpečném, popř. nadbytečném).

Jako rizikové z hlediska úrazů jsou uváděna i vývojová specifika předškolního období a individuální zvláštnosti dětí (hyperaktivita, impulzivita, zbrkllost, neposlušnost, bezohlednost, ...). Zmiňovány byly i nedostatečné zkušenosti s pohybem a menší obratnost současných dětí, vlastní přeceňování sil.

Možnost podcenění rizik ze strany učitelek uvedlo pouze necelých 8 učitelek (organizační nedostatky, nedostatečný dohled ze strany pedagoga, nedohodnutá pravidla).

DISKUSE

UVědomujeme si, že oslovený vzorek učitelek je pro zobecnění získaných informací malý, ale považujeme jej za dostatečný k upřesnění odpovědí na otázky položené v úvodu. Realita, která studenty očekává po nástupu do praxe, bude klást vysoké nároky na jejich dovednosti v oblasti zajištění bezpečnosti svěřených dětí a zároveň bude působit jako zátěž na jejich psychiku.

Výzkumné šetření ukázalo častý pocit strachu předškolních pedagogů o bezpečí svěřených dětí. Podle Stuchlíkové (2002, s. 146) „*časté zažívání strachu vede k náchyllosti k úzkosti*“, kterou můžeme vnímat jako trvalý pocit ohrožení, při kterém není člověk schopen přesně říci, co ho vlastně ohrožuje. Úzkost je základní potíží v oblasti duševních poruch definovaných jako úzkostná porucha (např. panická porucha, fobická úzkostná porucha, obsedantně-kompulzivní porucha či reakce na závažný stres a posttraumatická stresová porucha), které s sebou nesou řadu psychologických i somatických symptomů jako poruchy myšlení, paměti, pozornosti, autoregulace, spánku, ale i třes, poruchy zažívání či vyměšování a bolesti (Vágnerová, 2004). Z pohledu námi osloveného souboru učitelek mateřských škol můžeme říci, že polovina učitelek je potenciálně ohrožena možným vznikem úzkostné poruchy.

Vědomí konkrétního ohrožujícího podnětu může transformovat pocit strachu v důležitý zdroj konstruktivní energie a motivaci k odstranění ohrožujícího podnětu. V tomto smyslu je strach přirozenou

a užitečnou emocí (Stuchlíková, 2002). Nakonečně (1996 s. 52) uvádí, že „*emoce a motivace jsou v podstatě dvě stránky téhož funkčního systému*“, což by v našem případě mohlo znamenat, že strach je hnací silou ke zvýšení bezpečnostních opatření při pobytu předškolních dětí v mateřské škole.

V souvislosti s touto dedukcí nastává nutnost pohlédnout na ovlivnitelnost podnětů, které jsou příčinou strachů prožívaných učitelkami. Dobře ovlivnitelné je podcenění rizik ze strany předškolních pedagogů. V této oblasti je velký prostor pro jejich vzdělavatele. I ohrožení ze strany vývojových specifík předškolního věku lze omezit dobrou znalostí a připraveností na možné reakce, které mohou ze strany předškolního dítěte v určitých situacích nastat. Za mizivě ovlivnitelné však můžeme označit podněty vznikající v souvislosti s vysokými počty dětí ve třídách mateřských škol. Počty dětí ve třídách vycházejí z normativů stanovených státem a jsou ovlivnitelné pouze v soukromých mateřských školách, kde je možné část nákladů na platy pedagogů pokrýt příspěvkem od rodičů. Snížení počtu dětí na 20 dětí ve třídě vyžaduje přibližně nárůst 1 000 Kč školného. Vzhledem k tomu, že u soukromých mateřských škol je formou příspěvku rodičů hrazen i provoz školy, nemůže si ani zde ředitelka dovolit přílišné snižování počtu dětí ve třídě, aby příliš finančně nezatížila rozpočet rodiny dítěte. I tak jsou soukromé mateřské školy dostupné především dětem z lépe situovaných rodin.

Index úrazovosti v mateřských školách je nízký a cílem všech zainteresovaných osob je ho nadále snižovat i navzdory tomu, že podmínky se nemění a ani v budoucnosti se nepočítá s výraznou změnou ve stanovení normativního počtu dětí na jednoho pedagogického pracovníka v mateřské škole. Zatímco kupříkladu v Norsku se počet dětí na jednoho pracovníka pohybuje okolo šesti přítomných dětí na jednoho pracovníka, třída mateřské školy má tři přítomné pedagogy na 18 dětí (Strakatá, 2008). V České republice je to okolo 13 zapsaných dětí na jednoho pedagoga (Porovnání krajských normativů, 2011). To znamená, že ve třídě české mateřské školy není výjimkou situace, kdy je přítomno více než 20 dětí s jednou učitelkou. Navzdory tomu, že tento stav je ze strany pedagogů vnímán jako největší rizikový faktor, nelze jej ovlivnit, protože změna by znamenala navýšení finančního normativu pro mateřské školy. Podle Výroční zprávy ČŠI za školní rok 2010/2011 (2011) byla efektivita předškolního vzdělávání z ekonomického hlediska nejvyšší ze všech segmentů vzdělávací soustavy. V praxi

to znamená, že na dítě v mateřské škole byly vynaloženy nejnižší finanční prostředky ze všech škol a školských zařízení. Ekonomická efektivita mateřských škol je v současné době důležitější než bezpečnost dětí. Možná že příčinou takto postavené priority je právě nejnižší index úrazovosti v mateřských školách v porovnání s ostatními školami. Pak by mohlo dojít k paradoxnímu úkazu, že zvýšení úrazovosti v mateřských školách by pomohlo pokázat na základní problém, kterým jsou vysoké počty dětí přítomných ve třídě či na zahradě mateřské školy spolu s jedním pedagogem. Ještě vyšší počty dětí ve třídách byly v osmdesátých až devadesátých letech minulého století, ale v té době byl dáván dětem minimální prostor pro samostatnost. Předškolní výchova byla manipulativní a každá třída mateřské školy měla svou uklízečku, která byla ve třídě téměř stále přítomna. Porovnáme-li z pohledu vlastní praxe současnou mateřskou školu a školu před třiceti lety, jsme zajedno v názoru, že současná mateřská škola je ve vztahu k počtu dětí ve třídě rizikovější než škola socialistická. Katastrofálně by mohla dopadnout evakuace mateřské školy při živelní pohromě, např. povodni nebo požáru mezi osmou a desátou hodinou dopoledne. V tento čas je obvykle ve třídách plný počet dětí s jedním pedagogem, což znamená, že ve většině tříd bude více než 20 dětí. Děti se pohybují v umývárně, na WC, v herně i ve třídě mateřské školy. Rychle a bezpečně přemístit, případně i obléknout 20 tří- až šestiletých dětí je nadlidský úkol. Obdobně by vypadalo napadení školy teroristy či extremisty nebo jakékoliv jiné ohrožení zdraví a života dětí. Zatím naše mateřské školy podobné situace nemusely řešit, není třeba pomýšlet na katastrofy, ale je nutné na tento problém upozornit.

Atkinsonová et al. (1995) uvádějí neovlivnitelnost situace jako základní znak stresových situací. Dle Vágnerové (2004) je prožitek stresové zátěže spojen s různými psychickými reakcemi, které mohou stimulovat fyziologické reakce. Člověk může prožívat vztek, agresi, depresi, apatii i úzkost, která je výše zmíněna v důsledku častého zažívání strachu. V souvislosti se stresem může mít jedinec oslabeny kognitivní funkce, zhoršuje se úroveň jeho logického uvažování i pozornosti. V souladu s výsledky našeho výzkumného šetření můžeme konstatovat, že 50 % učitelek ze souboru je ohroženo vznikem stresu a s ním spojenými průvodními jevy. Lze očekávat, že jako prvek ohrožující bezpečnost dětí může působit i stresovaná učitelka, která nebude schopná v krizové situaci adekvátně zakročit.

ZÁVĚR

Jak můžeme připravit naše studenty na zmiňovanou realitu? Určitě již zmiňovaným zdůrazněným psychosomatickým zvláštností předškolního věku, rozvojem schopností vnímat a respektovat individualitu dítěte a tréninkem pedagogických dovedností vztahujících se k oblasti prevence úrazů v mateřské škole. Základní potřebou vycházející z terénu je připravit studenty na práci s vysokým počtem dětí ve třídách; zvládnutí organizačních dovedností, které zajistí dostatečný přehled o celé skupině dětí a přitom poskytnou dětem požadovanou míru samostatnosti.

Specifickými dovednostmi, které by měli studenti získat, je vyvozování pravidel bezpečnosti

spolu s dětmi, ale kupříkladu i dovednost rychle zaujmout pozornost dětí a motivovat je k aktivitě (např. přesunu na bezpečné místo). Scházet by neměly ani kvalitně zvládnuté techniky první pomoci. Se studenty můžeme vytvářet preventivní programy, ve kterých hravou formou povedou děti k péči o zdraví své i kamarádů.

Nejvíce ohrožující faktor, kterým je podle názorů našich respondentů vysoký počet dětí, však není možné odstranit. V rámci psychohygieny můžeme našim studentům nabídnout techniky chránící před stresem a podporující zachování duševního zdraví. Připravený a psychicky stabilní pedagog může částečně kompenzovat i nepříznivé podmínky vzdělávání.

LITERATURA

1. Atkinsonová RL et al. (1995). Psychologie. Praha: Victoria publishing. 751 s. ISBN 80-7178-640-3.
2. Helus Z (2004). Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál. 228 s. ISBN 80-7178-888-0.
3. Nakonečný M (1996). Motivace lidského chování. Praha: Academia. 270 s. ISBN 80-0592-7.
4. Porovnání krajských normativů 2011. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/folder/813/display/>
5. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, MŠMT (2004). Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 80-87000-00-5.
6. Strakatá M. Outdoorové aktivity předškolních dětí v Norsku. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/6283/OUTDOOROVE-AKTIVITY-PREDSKOLNICH-DETI-V-NORSKU.html/>
7. Stuchlíková I (2002). Základy psychologie emocí. Praha: Portál. 227 s. ISBN 80-7367-282-0.
8. Šulová L (2010). Repetitorium vybraných poznatků vývojové psychologie. In Mertin V, Gillernová I (eds.). (2010). Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál. 248 s. ISBN 978-80-7367.
9. Vágnerová M (2004) Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
10. Vágnerová M (2005). Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum. 467 s. ISBN 80-2460-956-8.
11. Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-64-2005-sb-1>
12. Vyhláška o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb>
13. Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí (pracovní řád). [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-263-2007-sb>
14. Výroční zpráva ČŠI za školní rok 2010/2011. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Vyrocní-zprava-ČSI-za-skolní-rok-2010-2011>
15. Zákon č. 561/2004 Sb., Školský zákon. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>
16. Zpráva ČŠI. Úrazovost dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních v období 1. 9. 2009 až 31. 3. 2010, MŠMT 22. 4. 2010. [online] [cit. 2012-09-29]. Dostupné z: http://www.zsjvm.cz/storage/csi_urazy_0410.pdf

---

Kontakt:

Mgr. Eva Svobodová, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, katedra pedagogiky a psychologie, Dukelská 9, 370 01 České Budějovice
E-mail: esvobod@pf.jcu.cz